

וקראת לשבת עיונג

אלון מרין הפאכע באקדע וואס ווארט פלאנען

גליון מס' 645

פרשת בהר

י"ג באייר התשפ"ב

טל': 054-8457834 | לקבלת העלון בדוא"ל: alon102010@gmail.com

לע"נ שאול בן סלביה ע"ה | לע"נ שלמה יחיא בן שבה ע"ה | לע"נ ר' שלום בן תמו תמר ז"ל | לע"נ שמעון בן חביבה ע"ה

לע"נ מרן רשכבה"ג שמריהו יוסף חיים בן פעשא מרים זצוק"ל

לאורו נלך

קווים מדמותו המופלאה של מרן מלכא, רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

סיפר הגר"ד יוסף שליט"א: בשנים האחרונות לפני פטירתו של מרן זצוק"ל שנתו בלילות לא היתה רצופה, משום כך היה דואג תמיד להניח בקרבת מקום ספר. ברגע שבו היה פוקח עינים היה מיד מתחיל ללמוד, כך שכל רגע היה מנוצל.

באחד הלילות, תוך כדי לימוד, ביקש לעיין בספר נוסף. הבית היה שקט, כולם ישנו, ורק הוא לבדו קם. ללא מלווה הלך בכוחות עצמו לספרייה, אלא שאז כלו כוחותיו והוא מעד ונפל.

הוא מצא את עצמו בתנוחה די גרועה, ניסה לקום אך עד מהרה הגיע למסקנה שאין ביכולתו לעשות זאת לבד, ויתכן שהוא אף מסכן את עצמו בניסיונות הללו ועלול להיפגע.

מה עושים?

אפשר, כמובן, לקרוא לעזרה. בבית יש לו מעט בני אדם שמשתוקקים לסייע בעדו, אבל כעת הם ישנים, ולא יעלה על קצה בדעתו להעירם.

ובכל זאת?

הפנה מבטו והבחין שעל הכסא העומד לידו מונח איזשהו ספר. נשאר, איפוא, במצב של שכיבה, לקח את הספר, פתח ושקע כל כולו בלימוד.

מרגע זה ואילך לא היתה עוד רצפה קרה וקשה ולא כאבי נפילה, לא מיטה חמה ונוחה שנותרה מיותרת ולא שעון שמתקתק באיטיות. כלום מלבד התורה עצמה.

כמה שעות של עיון מעמיק חלפו עליו כך. בשש וחצי הגיע נהגו האישי של מרן הוא נבהל לגלות את מרן שרוע על הרצפה. במהירות הזעיק עזרה וביחד עם עוד כמה מבני הבית הקימו את הרב.

כולם נחרדו לשמוע שכבר כמה שעות הוא שוכב כך ושלא הזעיק אף אחד משום שדאג לשנתם, אך מרן אבא זצוק"ל דאג להניח את דעתם: "לא נורא, ברוך השם שקעתי בלימוד ופשוט לא הרגשתי שהזמן עבר..."

בפתח הגליון

ברכה"ג שלום מאיר ואלק שלום"א

מלת המפתח

החיים שוחקים, לוחצים, מתסכלים. האדם נשחק ביוקר החיים וקשיי הפרנסה, ומבקש פורקן כדי לפרוק את מועקותיו. כבר אמרו שדומה הוא לאותו רוכב אופניים: גבו כפוף בפני הממונים עליו, והוא דורס בכל כוחו על הדוושות שמתחתיו. אולי יש בכך כדי להסביר - אך בשום פנים ואופן לא להצדיק - את קוצר הרוח בחוג המשפחה. כל היום כולו ספג המפרנס מטח של פקודות, היה לאשפתם של חיצו מרורים ונאלץ להבליג ולבלוע. התיסכול גאה ותפח, ובהגיעו לביתו, מצא לו פורקן.

זה מסביר מתיחיוות וקוצר רוח, אף הטחנות ועלבונות, אווירה עכורה, ארסית והורסת. וכך, משפחות שהוקמו בתקווה כה רבה, באהבה ואחוה, הופכות לקן של מרידות וטינה, למגינת לב כולם. וזה חבל כל כך, נורא כל כך - ואסור כל כך! מרוחק כל כך מדרך היהדות, מדרכה של תורה, מציוויה של הפרשה! כי לא רק על האישה אין לפרוק תיסכולים, ולא רק על ראש הילדים הרכים. אפילו על עבד, כן, עבד חסר כל, שנמכר עבור פת לחם, עבד התלוי בכל באדונו, גם ברגשותיו ציוויה התורה להיזהר. לא זו בלבד שאסור להעבירו בפרך, לא זו בלבד שאסור לרדות בו, אף אסור להטיל עליו עבודות בזויות, כגון חליצת מנעלים. אסור אף להטיל עליו עבודה שלא הורגל בה. יותר מכך: חייבים לנהוג בו מנהג אחווה, שנאמר: "ובאחים בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך". מחובתנו להרגיש שהוא כאח ורע! יתר על כן: "כי טוב לו עימן", נאמר. שלא תהא אתה אוכל פת נקייה, והוא אוכל פת קיבר. ואין צריך לומר שלא תשקהו מים בעוד אתה שותה יין, אלא אף שלא תשתה יין ושן והוא שותה יין חדש! אין צריך לומר שלא יישן על הארץ בעוד אתה ישן על גבי מזון, אלא אף שלא תהא אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי התבן! וזכור: המדובר בעבד!

מהיכן לוקחים הנהגה כזו, יכולת נפשית להתייחסות כזו, שאמרו עליה: "כל הקונה עבד עברי, כקונה אדון לעצמו?" המפתח לתשובה נעוץ במילה אחת בפרשה, בפסוק "וכי ימוך אחיך עימן ונמכר לך, לא תעבוד בו עבודת עבד". מילת המפתח היא: "עימן". הכיצד?

בפסוק "אם כסף תלווה את עמי, את העני עימן", כתב רש"י: "הוי מסתכל בעצמן כאילו אתה עני". אם כן תעשה, תזדרז להלוות לו מעות ולא תהיה לו כנושה. אף כאן, אתה קונה עבד שמתה ידו, שהסתבך והתרושע, חשוב נא כי דבר זה יכול היה לקרות לך. העמד עצמן במקומו, ראה עצמן בדמותו, חוש את מסכנותו, את תלותו בך, את ייחולו אליך, את אזלת ידו ושיפלות רוחו. אם כה תעשה - "לא תעבוד בו עבודת עבד!"

ומעשה שהיה. שני גבירים השתדכו, "ענבי הגפן בענבי הגפן". בנו המצויין של האחד עם בתו המושלמת של השני. נדברו שכל אחד מהם ישליש סכום נכבד לנדוניה שתבסס את בני הזוג לאורך ימים, מלבד הוצאות החתונה וקניית דירה ברוחב יד. קבעו תאריך ומקום חתונה, והנה נודע לאבי הכלה שהצד השני הסתבך בעסקים כושלים וצבר הפסדים שרוששוהו כליל. בקושי הצליח לשמור על מעונו מפני הנושים, אבל אין ספק שלא יוכל לעמוד בהחייבויותיו. כיוון שכך, מקח טעות הוא. בטל מעיקרו. אבל אין זה דבר של מה בכך להפך 'תנאים', לבטל אירוסין. יש להשיג את אישורו של אחד מגדולי הדור. אין בעיה, האישה ייתן בקלות לאור הנסיבות. קם ונסע אל הגאון הקדוש ה"דברי חיים" מצאנז זצ"ל.

סיפר את סיפורו וביקש את האישור לבטל את התנאים. ואכן, הצדיק שמע והזדהה עימו: "טוב עשית, שבאת לספר כל זאת! יש לך מזל..." שמע, זרח מאושר: "ובכן, רבי, רשאי אני לבטל את התנאים שבינינו?"

"לא הבנת אותי", ענה הצדיק, וחזר על דבריו: "טוב עשית, שבאת לספר כל זאת, יש לך מזל - תאר לך שהצד השני היה עומד כאן, במקומו, ומספר כל זאת... עליך. איך היית אתה מורגש, אם בנוסף לאסונך עוד היו זורים מלח על פצעיך בביטול האירוסין? ... יש לך מזל שאתה המספר, ולא הוא... שמה במזלך, והסתפק בו! ערוך את החתונה, ומחל על חלקו..." זה מבט התורה: "העני - עימן", חשוב שאתה במקומו. חשוב שזה היה עלול לקרות לך!...

עולים במעלות

הגות, מחשבה ומוסר

ויראת מאלוקיך

זכורני – סיפר הגאון ר' אליהו לופיאן זצ"ל – כשהלכתי פעם לגבות צדקה לצורך מפעל חשוב, באתי בין השאר לבית אחד העשירים והמכובדים ביותר שבעיר, לבקש ממנו תרומה.

בפתח ביתו מצאתי המונים צובאים, כשבידיהם שטרות חוב שלו שהתחייב לפרעם, ופניהם זועמים, כי יצא קול בעיר, שעשיר זה פשט את הרגל. התאספו כל בעלי החובות, ונפנפו עליו בשטרותיהם באיומים וצעקות גדולות.

בתוך הבית מצאתי את האיש חיוור, מסכן ואומלל, ופנה אלי ואמר, כי כבר שבועות אחדים שאינו יוצא מפתח ביתו מפחד בעלי החוב, שמא יתנכלו לו להכותו ולחבול בו. בלילות – אינו יכול להירדם, ובמים – אין לו שום הנאה מהאוכל הבא אל פיו בעל כרחו, רק כדי שלא ימות מרעב.

בראותי על שולחנו עומד בקבוק יין לשתייה, התפלאתי ואמרתי לו: "אם כן, מה היין עושה כאן?"

ענה לי ואמר: "לצערתי ולצרתך, זה שנים אחדות שהתרגלתי לשתות יין כמו מים, וכבר איני יכול להינזר משתייתו, ואם חס ושלום גם היין יילקח ממני, הרי זה אסון גדול עבורי, אשר לא אוכל שאתו ואכרע ואפול תחתיו!"

הנה, עובדה זו אשר ראיתי – מוסיף רבינו ואומר – באמת משל הוא לכל בעלי הנאות עולם הזה. כי כל אלה שהתרגלו לחיי מותרות ותענוגים, לחיים של קנאה, תאוה וכבוד – חיייהם אינם חיים! ובכל פסיעה ופסיעה שנכנס בתוכם יותר, הרי הוא מתרחק יותר מהאושר וההצלחה אשר תקווה לו מהם. שהרי כל הנאה גוררת עמה תאוה גדולה יותר, שהראשונה אינה נחשבת לכלום נגדה, ועד שמשגי את השניה כבר משתוקק לשלישית, וכן הלאה. והנה בעלי החובות מתנפלים עליו, ותובעים את שלהם הבה, הבה, תן תאוה, תן קנאה, תן כבוד, והוא פושט את הרגל ונופל תחתיו כעמיר אחר הקוצר!

עליו הכתוב אומר (ישעיהו כ"ט, ח'): "והיה כאשר יחלום הרעב והנה אוכל והקיץ וריקה נפשו, וכאשר יחלום הצמא והנה שותה והקיץ והנה עיף ונפשו שוקקה וגו'".

כן הם חיי כל בעלי התאוות וההנאות!

וכבר המשיל הגר"א ז"ל כל הנאות עולם הזה, לאדם צמא שמצא מים מלוחים בחבית, ושתה מהם בצימאון רב, הרי בשעת שתייתו נדמה לו שמרווה צמאונו. אבל רגעים ממש לאחר שתייתו, מתגבר בו הצמאון שבעתיים מאשר היה לו קודם ששתה!...

מטמונים מהפרשה

הגיגים ומעשיות

"וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמוך והחזקת בו" (כה, לה).

יש להבין – שאל רבי יוסף חיים, בעל ה"בן איש חי" – מהו שאמר הפסוק "עמוך", שלכאורה מילה זו מיותרת?

אלא – תירץ ה"בן איש חי" – הדבר יובן על פי משל: למלך אחד היה בן יחיד נבון וחרוץ.

הזמין המלך חכם אחד שיבוא אל הארמון ואמר לו: ראה, בני זה יהיה בעתיד המלך והוא יירש את כסאי, על כן, אני מבקש ממך שתלמד אותו את כל החכמות הדרושות לו, כדי שיהיה מלך טוב ושליט אהוב.

לימד החכם את בן המלך במשך שנים מספר את כל דרכי הלשון ואת תכסיסי המלכות, עד שלבסוף בא החכם אל המלך ואמר לו כי הבן למד היטב ויודע את כל ענייני המלוכה. בחן המלך את בנו, ומצאו כי אכן הוא יודע ומבין היטב בכל מכמני השלטון. שמח המלך שמחה גדולה, וציוה לתת לחכם מענק של אלף דינרי זהב מאוצר המלך!

רק עוד דבר אחד ברצוני ללמדו – אמר החכם – דבר זה לא יקח זמן רב אבל ברצוני ללמד אותו דבר זה בביתו.

התלווה בן המלך אל החכם לביתו.

כאשר נכנסו אל הבית, התנפל החכם על בן המלך, קשר את ידיו ורגליו, נטל רצועת עור חזקה והחל להלקות אותו מלקות נאמנות...

כאשר סיים, היה בן המלך מוכה חבול ופצוע, וכך שלח אותו החכם אל ארמון אביו... כאשר ראה המלך את בנו נבהל וציוה להביא מיד את החכם לפניו למשפט בו יחרוץ את דינו אחת דתו להמית!

מה עשית?! – צעק המלך על החכם – האם לא מצאת את מי להכות כי אם את בן המלך?!

אדוני המלך – אמר החכם – ראיתי את בנך והוא מושלם בכל דרכי המלוכה ומשפטיה, אולם חששתי כי כאשר יבוא משפט לפניו בדבר קטן, למשל אם יובא לפניו אדם שגנב מעט דינרים עלול בן המלך לחרוץ את משפטו שעליו לקבל אלף מלקות, וזאת משום שבן המלך עצמו מעולם לא ידע כאב, ואפילו פרעוש לא עקץ אותו מחמת השמירה המעולה שהוא נשמר בבית המלך, ועל כן אינו מבין את צער המלקות.

משום כך – סיים החכם – לימדתי אותו צער זה מהו, ועתה הוא מבין היטב ויכול לשקול עונש בהתאם למעשה.

הודה המלך לחכם על חכמתו הרבה והוסיף מתנות על מתנותיו.

כן הוא גם הנמשל – אמר ה"בן איש חי" – העשיר, מימיו לא חש רעב מה הוא, ולכן אם יבוא עני רעב ויצעק ללחם לא יבין העשיר את צעריו ולא יעזור לו כראוי. לכן מצוה התורה ואומרת: "ומטה ידו עמוך" – תרגיש ותדמה בעצמך כאילו אתה עני, כמה היית מצטער?!... לפי צער זה עליך לעזור לעניים!

ביני לבני

הרה"ג פנחס ברייער שליט"א מח"ס "לגדל" על חינוך ילדים

שולחן שבת (ג)

בהמשך לגליון קודם נביא נקודות נוספות לשיפור

חווית שולחן השבת.

3. סוף מעשה במחשבה תחילה – ככל שנגדיר מראש עוד בערב שבת (ואפילו כבר ביום חמישי) את התפקידים, את סדר המקומות, נתוכח, נסדר, נפשו, נחשוב על מוקדי חיכוך אפשריים, כמו מקומות ישיבה / סדר באמירת דברי תורה / יחס שווה / תפקידים בעזרה בהגשה והורדה מהשולחן, הילדים צריכים לדעת שבזמן שולחן השבת כבר אין ויכוחים.

שמעתי מאדם גדול שהנהיג בביתו שעד אחרי הדגים לא מדברים / מלשינים / מתווכחים על כלום. זו הנהגה חכמה. אנחנו חוזרים מהתפילה רעבים ועייפים וכל דבר קטן מקפיץ ומעצבן. כשאוכלים מעט חלה ומנת דגים, לפתע הכול מסתדר

שום דבר כבר לא מעצבן. מותר לומר לילד – 'קודם תשמע קידוש, תאכל קצת ואחרי הדגים נשמע מה מושי הציק לך'... נופתע לגלות איך בכוחה של חתיכת החלה ומנת הדג הם חזרו להיות חברים...

4. החדרת ערכה של סעודת שבת – על הילדים להפנים שאין מדובר כאן בארוחה משפחתית, אלא בסעודת שבת! לדבר על המלאכים שנמצאים אתנו כאן. ילד צריך לשמוע שהתנהגותו אינה מתאימה למקום בו נמצאים מלאכי השרת העוקבים אחר מעשיו. להסביר לבנות שבסעודת שבת אין ספרים ואין עיתונים, זה פשוט לא מתאים למעמד. כשהחוזרים על הדברים שוב ושוב הדברים מופנמים. לדבר על 'אתקינו סעודתא', להסביר שאנחנו מזמינים לסעודה את הקב"ה עם האבות הקדושים. זה לא אומר שצריך שתהיה אווירה של יום הדין, אך בפירוש מצריך אווירה מכבדת ומכובדת. ילדים מבינים שיש נושאים שאותם לא מדברים בשולחן קדוש זה, הם לומדים ומפנימים ערך של מעמד מקודש. זה לא חודר ביום, גם לא בשבוע, אבל כשזה 'הנוסח', הם מפנימים. בהצלחה!